

4.Sınıf Fen Bilimleri Konu Özetleri

6.Ünite : İnsan ve Çevre

1.Bölüm : Bilinçli Tüketici

A. Bilinçli Tüketici Olmak İçin Ne Yapmalıyız?

Saç kurutma makinesi, ütü, lamba, fırın, televizyon, elektrikli süpürge, çamaşır makinesi gibi araçların elektrikle çalıştığını 3. sınıfta öğrenmiştik. Elektrik olmazsa hayatımızı kolaylaştıran bu araçlar çalışmaz. Bu durumda bazı sıkıntılarla karşılaşırız. Örneğin evlerimiz ve sokaklarımız bu kadar aydınlık olmaz, akşamları halı sahada maç yapamaz, televizyon izleyemez, evimizi elektrikli süpürge ile temizleyemeyiz.

Vücudumuzun yaklaşık %70'inin sudan oluştuğunu öğrenmiştik. Su, sadece insanlar için değil tüm canlıların yaşamı için gerekli bir maddedir. Suların azalması veya kirlenmesi balık ve deniz kaplumbağası gibi suda yaşayan canlıların yaşamını olumsuz etkileyecektir. Suyu günlük yaşamda birçok alanda kullanırız. Banyo yapma, dişlerimizi fırçalama, ellerimizi yıkama gibi kişisel temizlik faaliyetlerimiz için suya ihtiyaç duyarız. Su olmazsa el yıkama, dişlerimizi fırçalama gibi kişisel temizliğimizi yapamayız. Ayrıca bulaşık ve çamaşırlarımızı da yıkayamayız.

Tüm canlılar yaşamlarını sürdürmek için besinlere ihtiyaç duyar. Koşmak, spor yapmak, yazı yazmak, ders çalışmak gibi birçok faaliyeti gerçekleştirmek için enerjiye ihtiyaç duyarız. Bu enerjiyi tükettiğimiz besinlerden karşılarız. Yeterince beslenemezsek sağlığımız bozulur. Hâlsiz düştüğümüz için günlük yaşamda yaptığımız birçok faaliyeti yerine getiremeyiz.

Kaynakları yerine göre, ihtiyacımız kadar kullanmaya **tutumluluk** denir. **Tasarruf** ise kaynakların tutumlu bir şekilde kullanılmasıdır. Kaynakları bilinçli tüketen kişilere **bilinçli tüketici** denir. Bilinçli tüketici olmak için elimizdeki kaynakların ihtiyaç duyduğumuz kadarını kullanmalıyız. Ülkemizdeki kaynakların boşa harcanmasını istemiyorsak savurgan olmamalı ve tasarrufa kendi evimizden başlamalıyız. Bu davranışların bir vatandaşlık görevi olduğunu unutmamalıyız. Ayrıca kaynakların yeniden kullanımı tasarrufu sağlar.

Elektik, su ve besin gibi kaynakların yaşantımız için önemini artık biliyoruz. Bu kaynaklar sınırlı kaynaklardır. Yanlış veya bilinçsiz bir şekilde kullanılan kaynaklar kısa sürede tükenebilir.

Evimizde ve okulumuzda suyu tasarruflu kullanmak için yapılması gerekenlerden bazıları aşağıda verilmiştir.

- Dişlerimizi fırçalarken, ellerimizi yıkarken suyu boşa akıtmamalıyız. Okulumuzda suyu boşa akıtan arkadaşlarımız varsa onları nazikçe uyarmalıyız.
- Klozetlerde lüzumsuz yere sifona basmamalıyız.
- Okul veya evimizde bozuk musluk ya da su akıtan klozet varsa bunların tamir edilmesi için büyüklerimizi uyarmalıyız.
- Duş alırken gereğinden fazla su kullanmamalıyız.

- Bulaşıklar elde yıkanırken çok su harcanmaktadır. Evimizde bulaşık makinesi varsa bulaşıkları yıkarken makine kullanmalıyız.
- Çamaşır ve bulaşık makineleri tam doldurulmadan çalıştırılmamalıdır. Bu konuda büyüklerimizi uyarmalıyız.
- Büyüklerimiz tıraş olurken, dişlerini fırçalarken suyu gereğinden fazla kullanıyorsa onları uyarmalıyız.
- Çevremizde, balkonunu veya arabasını hortumla yıkayan biri varsa onları aşırı su tüketmemeleri konusunda uyarmalıyız.

Elektriği kullanırken dikkat etmemiz gereken bazı davranışlar aşağıda verilmiştir.

- Ev veya okulumuzda gereksiz yanan lambaları söndürmeli, söndürmeyenleri nazikçe uyarmalıyız.
- Televizyonu izlemediğimiz zaman kapatmalıyız. Televizyon kumandasından kapatıldığında az da olsa elektrik tüketimi devam eder. Bu nedenle televizyonu kapatınca fişini çekmeliyiz.
- Daha az elektrik harcadığı için aydınlatmada led veya tasarruflu ampulleri tercih etmeliyiz.
- İmkânımız varsa evimizde daha az elektrik enerjisi harcayan, A sınıfı elektrikli araçları kullanmaya özen göstermeliyiz.

Aşağıdaki davranışları yaparak besinlerden tasarruf sağlayabiliriz.

- Tüketebileceğimiz kadar ekmek almalıyız. Artan ekmekleri poşetleyip buzdolabının buzlukunda saklayarak birkaç gün içinde tüketebiliriz.
- Evimizde yemek yaparken tüketebileceğimiz kadar yemek pişirmeliyiz.
- Evimizde meyve kabuklarından yararlanarak sirke yapabiliriz.
- Yumuşamaya başlamış domateslerden ezme veya salça yapabiliriz. Portakal, çilek gibi meyvelerden reçel veya marmelat yapabiliriz.
- Evde önceden kalmış yemek varsa önce onu tüketmeliyiz.
- Domates, çilek gibi bazı besinler çabuk bozulabilir. Çabuk bozulan besinleri fazla miktarda almamaya özen göstermeliyiz.

Artan besinleri daha sonra kullanarak değerlendirebiliriz. Böylece besinlerden tasarruf sağlanmış olur. Örneğin artan ekmekleri kurutup parçalayıcıda ufak parçalara ayırabilir ve köfte yapımında kullanabiliriz.

B. Geri Dönüşüm ve Önemi

Cam şişe, atık kâğıt, plastik, metal kutu, pil, organik ve elektronik atıklar gibi atık maddeler önce geri dönüşüm kutularına atılıp ayrıştırılır, sonra da bazı işlemlerden geçirilir. Bu maddeler fabrikalarda ham madde olarak yeniden kullanılabilir. **Geri dönüşüm** adı verilen bu işlemle atık maddeler ham madde olarak üretime tekrar katılmaktadır. Geri dönüşüm ile ekonomik kazanç sağlanır. Ayrıca atık maddelerin azalması sağlanarak çevre kirliliğinin de önüne geçilmiş olur.

Geri dönüşümü yapılan maddelerin üzerinde aşağıdaki geri dönüşüm logosu bulunmaktadır. Alışveriş yaparken üzerinde bu logo olan ürünler tercih edilerek çevre kirliliği önlenir, ülke ekonomisine katkı sağlanabilir. Cam, kâğıt, metal, plastik, pil, organik ve elektronik atıkların geri dönüşümü ile elektrik ve su tasarruf yapılır. Örneğin 1 ton atık kâğıdın geri dönüşümü ile 4.100 kilowatt saat elektrik enerjisi, 38,8 ton su tasarrufu yapılır.

Plastik şişenin geri dönüşüm kutusuna atılması

Geri dönüşüm logosu

Yandaki görselde Körfez Atık Su Arıtma Tesisi görülmektedir. Atık veya kirli sular arıtma tesislerinde çeşitli işlemlerden geçer. Bu geri dönüşüm işlemi ile su, tekrar kullanılabilir hâle gelebilir. Bunun için atık sular görselde görüldüğü gibi büyük tanklarda bekletilir. Arıtma tesislerinde atık sular bazı işlemlerden geçerek tekrar kullanılabilir hâle getirilmiş olur.

Atık besinlerin de geri dönüşümü yapılabilmektedir. Sebze, meyve, yemek ve ekmek atıkları bazı işlemlerden geçirilip tarımda gübre olarak hayvancılıkta ise yem üretiminde kullanılır.

